

OSO GUNEKO ERAKASKERA

ELHEKETA: ASTE HUNTAKO ELHEPIDEA

1993-94.

- 1 - Donibantetik norut joan zen lehenik Huarte?
- 2 - Gero norat oraino eta zertako?
- 3 - Zer bilhobata zen eta zer liburu idotzi zuen?

II

JUAN de HUARTE. 24

Uharte, Doniane Garazi-tik (ez dakigu nola eta zer inguruz) yuan zen Huesca-ko hirirat, Aragonen, eta diotenez, medikuntza han ikhasirik, eskol-nausian erakasle izendatu omen zuten. Bainan berri hok ilhunsakoak dire.

Denbora hartan, Baeza, Andalucia-ko hirian, izurrite izigarri batek yendeak xahutzen³ zituen, eta neholere kotsuaren hedadura etzezaketan garhaitu edo atxiki bere zedarrrietan⁴ eta bazter guzietarat berduratzen⁵ zen herioa sarraski⁶ haundiak eginik.

Ordian Espainiako erregeak erabaki zuen harat igortzea mediku aiphatuena, eta hautatu egin zuen gure yakhintsukau.

Eta Uhartek, egin ahalak eginik, emeki emeki eritasunak handu zituen, eta azkenian hiria izurritetik garbitu.

Linares-eko hirian hil omen zen, eta diote hango elizabatian ehortzia dela, nahiz oraino ez den ori argiki yakina.

Oixtian erran dugun bezala, Uhartek oldozpen eta oharmen sarkhorrak utzi dauzkigu bere liburuan.

Luze, arras luze liteke hemen aiphatzea, lau hitzez ere, ze goresmen eta laudorio haundiak egin dituzten Espainiako eta Europako gizon yakhintsuenek gure Uhartez.

Bana erran dezagun denek aithortzen dutela bere adimenduaren ohartze zorrotzen ausartasunez eta bere oldozpen eta erakaspén argi eta barnakorrengatik, hiru edo lau ehun urthez aitzinatu zela haren denborako gizonen artekoetik, ez bakharririk Espainian, bana Europa guzian.

Holako gure gizon haundiaz oroitu gira azkenian, uzkurtasuna inharrosirik. Yuan den Urrian ospatu dugu Iruñen haren izena. Marañón mediku aiphatua yin zen Madrid-etik Ateneo Navarro delako batasunian mintzaldi eder bat zuen haren ohoretan. Eta geroago, berriki, Doniane Garazin, bere sortlekian, egin dituzte ospe haundiko bestak, harrizko oroitzapen bat eraikirik haren iduriarekin. Tenore zen holako zerbaiten egitea.

Eta zombat Nafarroako seme haundi ditugun arrunt ahatziak!

Huna Uharten erran batzu, eskuararat itzultzen ditudanak:

«Yakhintsuen liburuen irakhurtzeak argitzen du ernearen adimendua, bainan mutzitzen⁷ du gizon ilhunarena».

«Haur phestuntziak⁸ sekula ez du ikhasiko bere amaren altzoan. Yakhitateak derama berekin nekheak eta pairamenak⁹, eta etxetik lekhitu behar da deus onik egiteko».

«Ikhas zak untsa liburu baten mamia, eta ehizala sar liburu anitzetan, adimendua trabatuko zaik. Hazia bota zak ildoan, ez besainka barreatuz¹⁰. Bestenaz, ura saskian bezala litekek».

Zuhiri (Manex Harandi)

ADITZ IKASKUNTZA.

- 31. etzezaketan   32. luze liteke
- 33. erran dezagun   34. derama

31. UKAN. Potentiel - Imparfait.

O.S.	+ radical	O.P.
Nik	ukan nezaketen (je pourrais)	ukan nitzaketen (je pourrais)
Hek	hezaketen (l'avoir)	nitzaketen (l'avoir)
Zuk	zinezaketen	zinitzaketen
Harek	zezaketen	zitzaketen
Guk	ginezaketen	ginitzaketen
Zuek	zinezaketan	zinitzaketen
Heiek	zezaketan etc.	zitzaketan etc.

32. IZAN. Conditionnel present.

Ni	izan nintzake	= je serais
Hi	hintzake	= tu serais
Zu	zintzake	= vous seriez
Hura	litzake	= il serait
Gru	gintzake	= nous serions
Zuek	zintzaketan	= vous seriez
Heik	litzaketan	= ils seraient

33. UKAN. Subjonctif.

O.S.		O.P.
Nik	ukan dezaten (que je l'aie)	ukan ditzaten (que je les aie)
Hek	dezaten	ditzaten (que je les aie)
Zuk	dezagun	ditzagun
Harek	dezan	ditzan
Guk	dezagun	ditzagun
Zuek	dezaguen	ditzaguen
Heiek	dezaten etc.	ditzaten etc.